

Poštnina plačana v gotovini

Cena 2 Din

DRAMA

GLEDALIŠKI LIST

ŃĀRODNEGA GLEDALIŠĀA V LJUBLJANI 1931/32

ZAPRAVLJIVEC

Premijera 6. decembra 1931

IZHAJA ZA VSAKO PREMIJERO

UREDNIK : FR. LIPAH

*Novosti za damske
plašče pravkar došle!*

**A. & E. Skabernè
Ljubljana**

GLEDALIŠKI LIST

NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI

Izhaja za vsako premijero

Premijera 6. decembra 1931

Fr. L.: Ferdinand Raimund*

F. Raimund je bil rojen 1. junija 1790. na Dunaju kot sin strugarja, obiskoval tam ljudsko šolo in se šel pozneje učiti slaščičarske obrti. Njegov mojster je oskrboval takratno c. kr. dvorno gledališče s pecivom in tako je moral vajenček Raimund vsak večer v Burgtheater. Naravno je, da se je dovzetni mladenič nalezal gledališke bolezni, zbežal od mojstra in zasanjal o goljufivi gledališki slavi. Ko je bil star 18 let, je bil že pri potujočem gledališču. V začetku ni imel uspeha, šele čez leto dni si je priboril stalno nameščenje, igral intrigante in komične starce, dasi je vedno sanjal o tragedijah, dobil leta 1814. engagement v »Josefstädter-Th.«, kjer je igral v neki burki komično vlogo s takim uspehom, da se je moral spoprijazniti za vedno s komiko in dati tragediji slovo. Postal je priljubljen nasploh in bil l. 1817. sprejet v »Leopoldst.-Th.«, ki je bil prava zibelka takratne dunajske ljudske igre.

Ta oder je imel več slavnih igralcev, med katerimi je prvačil grbavi komik Ignac Schuster (znan kot »Staberl«) in ljubljanka Dunajčanov, oboževana Terezija Krones. Raimundova igra pa se je močno razlikovala od preprosto-vesele igre ostalih komikov: imela je v sebi neko notranjo otožnost, ki je prihajala prav od srca in šla prav do srca slehernega poslušalca. »Njegova igra je poživiljala in obrazila vse sodelujoče in nekaj časa je bil »Leopoldst.-Th.«, kar se tiče umerjene gotovosti in zaokrožene soigre, enak Burgtheatru,« pravi literarni zgodovinar Goedeke.

Raimund je bil vulkanska narava, nagnjena k tragičnosti, in najmanjši neuspeh ga je popolnoma potrl. Strast je v njegovem življenju mogočno gospodarila. Prva deklica, v katero se je zaljubil, mu je bila nezvesta. Skočil je v vodo, iz katere so ga pa rešili. V prvih letih dunajskega delovanja se je zopet zaljubil v krepostno lepoticco, ki pa je umrla od žalosti, ker njeni starši niso hoteli imeti za zeta — igralca. Pozneje se je strastno zaljubil v neko igralko, ki ga je pa tako vlekla, da jo je končno Raimund pošteno premikastil, za kar se je moral tri dni postiti in se v železju hladiti v ječi. Ko je prišel na oder, ga je pa nahrulila

* Po dr. O. Rommelu.

še publika, ki je bila v tistih dobrih časih še prepričana, da ji gre sodba tudi o igralčevem zasebnem življenju. Vse to ga še ni izpametovalo in tako je prišlo do najhujšega, o čemer se mu ni nikoli sanjalo. Leta 1819. se je zaljubil v Antonijo Wagner, hčerko dunajskega kavarnarja. Togotni oče se je seveda upiral tej zvezi in poslal hčerko na deželo, da bi pozabila na igralca. Raimund je obupaval in baš tedaj se je začela smukati okrog nje — lepa igralka Luiza Gleich. Mož je res ponorel in ko se je zdramil, so ga, kot pravi sam, »hudobne sile usode zazibale v omamo, iz katere se je prebudil v zavesti, da je zagrešil dejanje, ki ga je postavilo pred resnico, ki se mu je zdela tako tuja, da si jo je sam ustvaril, da se mu ni niti sanjalo o njej, še manj pa si jo je želel.« Potemtakem je bil seveda primoran poročiti igralko. Poroka bi se morala vršiti, toda Raimunda ni bilo nikjer najti. Nato se je publika — ki je nezmotljiva tudi glede morale — zavzela za nevesto in je z vnemo žvižgala ter psovala ubogega igralca na odru s takim pridom, da se je Raimund vdal v usodo in se poročil. Dve leti nato se je ločil in živel odslej le v misli na svojo Toni Wagner in na gledališče.

Zdaj je bil zrel za pisanje, dovolj zrel celo za komedijo. Prvo dramo je napisal leta 1823. Njegova dela, ki so imela različne uspehe, so: »Der Barometermacher auf d. Zauberinsel« (1823.), »Der Diamant des Geisterkönigs« (1824.), »Der Bauer als Millionär« (1826.), »Die gefesselte Phantasie« (1826.), »Mosasurs Zauberfluch« (1827.), »Alpenkönig u. d. Menschenfeind« (1828.) in »Die unheilbringende Krone« (1828.).

Leta 1828. je prevzel umetniško vodstvo v »Leopoldst.-Th.« in ga radi slabih razmer l. 1830. zapustil. Bil je medtem večkrat bolan, mnogo je potoval in mislil predvsem na gostovanja.

Na »Josefstädt-Th.« so 20. februarja 1834. uprizorili po skrbnih pripravih — imeli so 31 polnih skušenj — »Zapravljivca«, ki je imel nenavaden uspeh. Zdelo se je, da je v tem delu avtor zbral vso svojo silo in zapel z njim svoj labodji spev. Sam je igral Valentina. Dvorni igralec Costenoble je zapisal o tej kreaciji: »Pesnik in igralec sta dosegla tu svoj višek. Človek ne ve, ali bi bolj občudoval v njem pisatelja ali igralca.« V tej vlogi je gostoval l. 1836. v Hamburgu in je pri zadnji kritiki »pesmi o obličju« začel jokati ... To je bil njegov zadnji nastop.

Živčno izčrpanemu se je počasi mračil um in v zadnjih jasnih trenutkih njegovega življenja ga je tolažila Toni Wagner. Vedno bolj si je domišljal, da ga preganjajo in 30. avgusta 1836. se je ustrelil v usta in v groznih mukah 5. septembra umrl. Tik pred smrtjo je še s težavo napisal na listek: »Molite k Bogu!« Leto pozneje je izdal pesnik Vogl njegova zbrana dela.

Raimundove pesnitve so najbolj čist in plemenit cvet dunajske ljudske igre. Poleg Grillparzerja in Anzengruberja spada k največjim dramatikom starejše avstrijsko-nemške literature.

Ob sedmih zvečer 30. novembra je prišla gospa Irma Polakova še zdrava s svojo vnukinjo domov iz kavarne »Corso«, na stopnicah ji je postalo slabo in ob pol devetih zvečer je umetnica umrla, zadeta od kapi.

*

Te kratke časopisne vrstice, ki smo jih čitali po listih, nam povedo preveč žalostno vest, prehudo izgubo nam oznanjajo in pretežak udarec, ki ga ni mogoče pozabiti. Povedo pa nam premalo o veliki umetnici, o sijajni njeni gledališki karijeri, o triumfih, uspehih, teatrski slavi in edinstvenem pojavu Irme Polakove.

Med onimi, ki so jo nekoč občudovali in zdaj žalujejo za njo, se jih pač malo zaveda, da je bila pokojnica prva med onimi redkimi našimi umetniki, ki so z grenko-ponosno gesto, s solzami v očeh veseli zapustili svojo malenkostno domačnost in pogumno nesli lepoto naše besede in sočni zvok naše pesmi daleč preko naših ozko stisnjenih meja. In zopet se spominjamo Nigrinove, obeh Borštnikov in Nučiča in Podgorske...

Kaj je to bilo v tistih letih! Nabito polna koncertna dvorana. Prvovrsten vzpored. Odlična, skoro mednarodna izbrana publika. Polakica poje in dopoje. Nepopisen aplavz. Občinstvo hoče, da ponovi vsaj zadnjo pesem. In pevka zapoje pesem, najlepšo od vseh, zapoje jo za publiko in zapoje jo záse:

»Sem slovenska deklica...«

Žargon sodobnosti in kinematografska internacionalna spačenost tega ne zna in ne razume, ker ne more. V tistih časih pa je bilo to nekaj močnega, našega, nič načečkanega in je zadelo bolj v živo kot vsi gromki govori takratnega slavljanstva v surkah... Med pjonirji, ki so zbliževali Zagreb z Ljubljano, so gotovo med prvimi naši gledališki umetniki. Pred vsemi stoji naša zagrebška Polakica.

Ob Cankarjevi proslavi je v Nučičevi režiji igrala županjo (v »Pohujšanju«) in takrat je menda zadnjič govorila na odru v materinščini. Kako lep glas je bil to, bolj domač kot kjerkoli v Ljubljani in kakšna kranjska mati županja je bila Polakica! Nepozaben nam ostane na koncu prvega dejanja njen stavek: »Gospod, saj nisem vredna!... Nehoté se vprašujemo, zakaj ni zadnje čase večkrat gostovala pri nas, da bi jo spoznala še naša najmlajša publika. Nehote nam prihaja to na misel... Zdaj, ko je prepozno!

Polakica pa je prav do zadnjih trenutkov, bodisi na oddihu na Bledu, bodisi v Zagrebu, vedno zbirala okrog sebe naše ljudi. Marsikateri naš visokošolec v Zagrebu se je bo hvaležno spominjal in premnogo naših zagrebških deklet.

*

Življenje Irma Polakove je bujna in zmagovita umetniška pot iz Ljubljane na Dunaj, od tam pa preko Ljubljane v Zagreb, kateri si jo je osvojil in ona njega.

Rojena je bila v Ljubljani leta 1876. iz družine Fabijanijeve. Vzgojena je bila pri uršulinkah v Škofji Loki. Kot šestletna deklica je že nastopila v »Mlinarju«. Kot petnajstletno dekle pride k teatru, poje od leta 1890. v zboru, dve leti nato pa nastopa tudi v drami, kjer je igrala vloge: Desirée (Daudet, Fromont jun. in Risler sen.), Suzana (Ohnet, Fužinar), Dauphine (Delavigne, L. XI), Meta v »Belem konjičku« in v igran »Od stopnje do stopnje«, »V Ljubljano jo dajmo« i. dr. Peti jo je učil Fr. Gerbič s pogojem, da bo nastopala tudi v zboru. Učitelj ji je bil tudi kapelnik Hil. Benišek. Po Esmeraldi leta 1894. nastopa samo v opereti in operi, poje l. 1895. Janka (»Janko in Metka«) in pozneje Siebla (»Faust«), Ninono (»Gorenjski slavček«) i. dr. Dunajski komponist Charles Weinberger jo je slišal v Ljubljani kot Mlle. Nitouche in jo »odkril« za Dunaj, kjer je žela kot devetnajstletna lepotica l. 1895. velike uspehe. Pod imenom »Fabiani« je pet let sodelovala v »Th. a. d. Wien«, »Karl-Th.« in »Josefstädt.-Th.« v družbi Odillonke, Girardija, K. Jarna, Tyrolta in Zorn je zanjo napisal komad »Rabenvater«. Leta 1899. se vrne v Ljubljano, sodeluje v operi in drami, se uči pri kolegih Prejcu in Štefancu hrvaščine ter jo l. 1901. angažira Zagreb.

V Zagrebu je delovala torej 30 let, 25 let kot aktivna članica, nad 20 let pa je dominirala kot prva subreta v zagrebški opereti.

Kot pevka je imela vse odlike, s katerimi more narava obdariti subreto: sugestivno veselost, originalno karakterizacijo, nepopisen charme in najbolj čisto gledališko kri. Imela pa je še nekaj, česar nima marsikatera subreta: odlično zunanost in srebrnočist kultiviran glas. Komponista Lehár in Nedbal sta bila navdušena od njenih kreacij.

Med ljubljanske vloge spadajo poleg Nitouche še Adela in Rozalinda (Netopir), Roza (Puščavnikov zvonček), Tatjana (Ksenija) in Chochon (Materin blagoslov). V Zagrebu pa je pela tekom 25 let vse prve operetne ženske vloge, počenši z Mimoso Sanes v »Geishi« pa do Kalmanove »Bajadere«. Nastopala pa je z istim uspehom tudi v mladodramatičnih opernih partijah. In tako se vrsti pred nami mnogo imen: Vesela vdova, Baron Trenk, Lepa Helena, Nedda (Glumači), Lola (Cavalleria r.), Ravijojla (Vilin veo), Jelena (Zrinjski), Oskar (Ples v maskah), M. Butterfly, Marinka (Prodana nevesta), Musette (Bohème), Micaela (Carmen) i. dr. V Ljubljani je gostovala l. 1921. kot Nitouche in zadnjikrat kot Marinka v »Prodani nevesti«. Poznal jo je Beograd in tudi vsa hrvatska provinca. Njenih vlog je nebroj, saj je včasih »na Tuškancu« nastopila po 25krat na mesec, nikoli ni bila nerazpoložena in nikoli ni odpovedala nastopa. Zadnjikrat je pela »Bajadero« l. 1927., zadnja njena partija pa je bila Magda (v »Koštani«), ki se jo je naučila v treh dneh.

Leta 1927. jo je uradniški gledališki zakon brezobzirno upokojil. Dolgoletna diva je morala pri polni moči in izvrstnem glasu v pokoj in — prodajala je gramofonske plošče. In tako se je — njena neugnana gledališka kri ni prenašala upokojitve — vrnila v dramo, v tisto dramo, v kateri se je šolala še pod Borštnikom. Nova gledališka uprava je popravila grehe svojih birokratskih prednikov in Polakica je zopet nastopala v karakternih vlogah in komičnih starkah (Skopuh, Spreobrnitev Fr. Pištore) in zadnjič v Molnarjevi »Dobri vili« kot Karolina. Se za terek (na ponedeljek je umrla) so jo lepaki javljali kot Karolino v »Graničarih«. Odšla je za »staro gardo« onih, ki so res kaj pomenili: Vaclav Antun, Arnošt Grund, Fanika Haiman, Strmac... Še pred par dnevi je pri jubileju M. Žličarjeve slavljenki na odru predala dar vsa ginjena in v solzah: »Draga moja Žličarica — za dječicu to daje Polakica.« Smrt jo je ugrabila ravno v času, ko je Mirogoj ves pokrit s čistim belim snegom.

*

Na pokopališču je bilo že ob 3. uri popoldan vse polno ljudi, vse se je gnetlo in hotelo videti krsto z Irmo Polakovo.

Pogreb je bil ob štirih. Staro in mlado, vse, kar pozna teater, se je zbralo na pokopališču in izkazalo zadnjo čast umetnici, ki je razveseljevala cele generacije s petjem, humorjem in živim veseljem. Hvaležnost občinstva je govorila iz nebroj šopkov, vencev in rdečih rož. To je bila rdeča, iskrena in živa ljubezen Zagreba, ki jo je za večno vzela za svojo. V imenu gledališča je govoril T. Strozzi in se poslavljajal od »naše Polakice, ki je zabavala Zagreb do dolž«. Hinko Nučič pa ji je govoril v slovo: «... Včeraj bi morala nastopiti kot Karolina v »Graničarih«, danes pa kot Karolina v »Dobri vili«. Kakor da je bil to boj dveh Karolin, ki sta se kosali za Tebe, obe sta bili med seboj strahovito borbo in nobena Te ni hotela prepustiti drugi... Bila si kraljica operete in kot tako Te je Zagreb oboževal... Ko so Ti nekega dne rekli, da si nepotrebna in odveč, si odšla in si se jokala sama, da bi ne videl Tvojih solz nihče... Zagreb Te je vzela za svojo in Te ni izročil. Bila si mu v radost in v radost nam vsem. Danes odhajaš kot velika tragedinja. Nósi seboj naš zadnji pozdrav:

Ti si nam bila in ostaneš naša zlata Polakica!»

A. Danilo: **Irmi Polakovi***

Draga Irma! Vest o Tvoji smrti je pretresla vsa sreča Ljubljančanov in Tvojih dragih kolegov. Zapustila si nas svoječasno v najlepšem cvetju mladih let in sprejeli so Te naši ljubi sosedi Hrvati z mehкими rokami in toplo ljubeznijo, in ljubili in negovali so Te kakor lastno cvetko. Našla si pri njih svojo drugo domovino.

* Govoril A. Danilo v Zagrebu na grobu I. Polakove.

Nisi pa bila za to ljubezen nehvaležna; prinesla si jim svojo mladost in veliko umetnost, in ves narod žaluje za Teboj, ker Te je cenil in ljubil.

Sprejmi naš zadnji pozdrav iz Tvoje drage domovine, roženkravt, nagelj in rožmarin, saj si tako rada popevala naše pesmi.

Jaz, Tvoj stari kolega in prijatelj, Ti kličem: Na svidenje!

Avgusta Danilova:

Naša Irma

Silno težko mi je pisati tako kmalu po njeni smrti. Moja kolegica je bila in še več — moja dobra prijateljica. Ko je prišla iz Zagreba žalostna vest, me je pretreslo do dna, saj je prišla ta vest tako nepričakovano. Irma je izdihnila takorekoč dan pred predstavo, sredi dela v najboljših letih.

Po vrsti vstajajo pred menoj spomini minulih 40 let in še več... Vse, kar sva skupno doživeli pri razvoju naše drame, pri »Dramatičnem društvu«, pri prvih Irminih nastopih in vse do njenega odhoda v Zagreb. Bili so časi, o katerih bi lahko napisala knjigo veselja in trpljenja. Skupaj sva se borili, pretakali solze in skupaj sva se veselili uspehov. Bili so lepi časi, ko sva prav po sestrsko sodelovali, se učili in si medsebojno svetovali in se vzgajali v igralski umetnosti.

Šestnajstletna Irma je prišla iz škofjeloškega samostana naravnost v ljubljansko »Čitalnico« s trdnim in edinim namenom: postati igralka. Bila je krasna mladenka živo govorečih oči in srebrnega glasu. Kadar je odprla usta, sta se posvetili v njih dve vrsti belih zobčkov in smehljati se je znala tako, da je na mah osvojila vsa srca. Za igralko je imela talent kot malokatera druga in takoj je pričela v drami z vlogami naivk. Včasih je morala seveda igrati tudi kako staro ženico. In takrat je imela Irma komaj 16 let mladega življenja za seboj! Bridko se je jokala, ko so jo staro našminkali. Toda vse to je kmalu pozabila in postala je v kratkem času odlična dramska subreta. Ko pa je pela svojo znamenito Nitouchko, je naenkrat zaslovela kot sijajna operetna subreta in njena umetniška pot jo je skokoma vodila od uspeha do uspeha ter jo privedla do vrhunca.

Živela je na odru, živela tudi izven odra, uživala, se veselila — a je tudi mnogo, mnogo trpela, česar marsikdo ni vedel. Jaz sem vedela. Zdaj to lahko povem, ko leži v mirnem grobu njeno nemirno srce, katerega premnogi niso nikoli prav razumeli.

Kdo izmed tistih, ki govorijo in govoričijo o našem življenju, vsaj malo pomisli in se vpraša po notranjih vzrokih, po onem, kar žge, trga in razjeda naša srca? Kdo bo sodil samo na zunaj, če ne razume vse one notranje razpaljenosti in razdvojenosti, ki gloda v nas!

Naša Irma spi zdaj mirno pod sneženo rušo na zagrebškem Mirogoju. Rdeče rože na njenem grobu tiho sanjajo o hrupni slavi, triumfih in čaščenju.

Med rožami so nagelji in roženkravt — Irma, ta šopek je od nas! Ne bomo Te pozabili!

Edvard Gregorin:

Berlinska gledališča*

Dunaj je slovel in je znan še vedno kot odlično gledališko mesto. Za časa svojega študija v Berlinu pa sem se prepričal, da Berlin gledališko visoko presega Dunaj.

Berlin šteje 4-8 milijone prebivalcev in ima okrog 35 gledališč. Razdeljena so po raznih okrajih in vsako nosi svoj lastni repertoarni pečat: 4 državna, 4 Reinhardtova; gledališča za dramo, za komedijo, za veseloigro; posebna operetna, ljudska in intimna gledališča za ljudstvo.

Veliki beli lepaki oznanjajo že na vse zgodaj skupni dnevni repertoarni pregled. Kam bi šel? Tu gostuje Jannings, tam Bassermann, doli Pallenberg ali Kraus, v onem George, Wegener, Elisabeth Bergner, Leopoldine Kostantin in drugi. Imena, ki jih dnevno navaja časopisje in ki jih pozna ves teaterski svet. Izbereš si predstavo in cestna železnica ali podzemna ali mestna ali avtobus te popelje do gledališča, ki ga navadno niti ne vidiš, ker so razen državnih in nekaterih drugih gledališč večinoma vsa v raznih palačah in poslopjih, ki od zunaj nikakor ne napravljajo običajnega gledališkega vtisa, znotraj pa so bogata in razkošna.

Značilno je zlasti, da se ločijo v gledaliških navadno tudi sedeži po udobnosti in ceni. V prvih vrstah so široki mehki naslanjači, v sredini parterja že manj udobni, še bolj zadaj sedeži, samo še prevlečeni in dalje proti vrhu samo še preprosti, goli in trdi stoli. Izjemo delata menda le državno Schiller-jevo gledališče v Charlottenburg-u in Ljudsko gledališče na Bülowem trgu. Tu sediš za manjši denar, samo bolj proč od odra, toda enako udobno. Dijaških ali galerijskih stojišč berlinska gledališča nimajo.

Najdražja so Reinhardtova gledališča. On je lastnik štirih. To so: »Deutsches Theater« in »Kammerspiele« (Schumannstrasse), skupaj v enem poslopju. Ta zgradba je starinska in zunan nič kaj prikupna; notranjščina pa je v lepem baroku.

»Kammerspiele« so mala elegantna dvorana brez lož in stranskih sedežev ter ima samo širok parter z udobnimi naslanjači. Oder ni velik, lahko pa se vrti okrog zidanega horizonta.

* G. E. Gregorin je bil lansko sezono na študijskem dopustu; obiskal je Dunaj, Prago in posebno Berlin, o katerem nam piše v pričujočem članku. (Op. uredn.)

»Nemško gledališče« daje klasičen in modern repertoar; drame težke vsebine in vrednosti.

Drugi dve gledališči sta daleč proč na zapadu, in sicer v najelegantnejšem delu Berlina; to je »Die Komoedie« in poleg nje »Das Theater am Kurfürstendamm«. Dvoje najelegantnejših malih gledališč. Na trda tla v njih sploh ne stopiš, golih sten ni. Vse so obložene s svilenim blagom in lože so v baržunastih prevlekah; vse v lučih, ogledalih in lestencih. V prvem prevladuje komedija, v drugem salon. Pred glavnim vhodom teh štirih odrov se ustavljajo zvečer sami najelegantnejši avtomobili in mehke sedeže zasedajo večinoma debeli ali suhi bogataši. Cene so 5 do 10 mark.

Na obsežnem Bülowem trgu pa stoji veliko moderno ljudsko gledališče z napisom: »Die Kunst dem Volke«. Sedežev ima za 1610 oseb. Abonement-predstava stane 1.50 Mk in naročniki si izžrebajo svoje sedeže za vsako predstavo sami. V vestibulu sta postavljeni pred blagajno dve kameniti vazi. V levi so posamezni listki, v desni po dva skupaj. Občinstvo se pomika v vrsti mimo teh vaz, se legitimira in vsakdo si dvigne svojo vstopnico sam. Če imaš srečo, sediš za isti denar v prvi vrsti parterja ali pa v zadnji zgornjega reda. Program je brezplačen. Lož to gledališče nima; sedeži se vzpenjajo v četrtkrogu kakor raztezne terase. Stene so brez vsakih prevlek, obložene pa so s politiranim lesom temnordeče barve. Oder je zelo velik in najmodernejši, kar jih ima Berlin. Velika scenična ploskev se vrti in posamezni deli se tudi pogrezajo. Med predstavo je navadno samo en daljši odmor in takrat dobiš v bufetu, ki je kakor velika restavracija, mrzla in topla jedila ter poleg drugih pijač tudi kavo in čaj. Sicer pa je to vpeljano v večini gledališč, zlasti v preprostejših, kjer dajo popoldanske družinske predstave in je nekako okrog pol petih ob glasbi gramofona ali radija — »Eine Kaffeepause«.

V znamenju največje resnosti in solidnosti so državna gledališča. To sta drami »Staatliches Schauspielhaus am Gendarmenmarkt« in »Das Staatl. Schillertheater in Charlottenburg«, in operi »Staatsoper Unter den Linden« in »Staatsoper am Platz der Republik«. Ti zavodi, zlasti dramski, imajo stalno angažirane člane; druga gledališča pa jih sprejemajo samo za posamezne igrice. Glavna razlika med državnimi in drugimi gledališči je nadalje tudi v tem, da dajo državna vsak dan drugo predstavo, privatna pa igrajo isto stvar večer za večerom, dokler je kaj obiska. Tako se zgodi, da ponavljajo igro po več mesecev ali celo leto. Drjavno gledališče (am Gendarmenmarkt) je impozantna stara zgradba v grškem slogu. Značilno je njegovo veliko pročelno stopnišče, ki se vije mogočno kakor k templju. Ko sem stal pred to zgradbo, mi je zaživel spomin na mladega Dessoirja, ki je v pozni zimski noči, prevzet od predstave, pokleknil na to stopnišče in prisegel, da ne miruje, dokler ne postane slaven igralec. Danes visi v foyerju med drugimi največjimi umetniki tega odra tudi njegova slika. Notranjščina te drame je

v skladu z zunanjim slogom in v temnozeleni barvi, ne v rdeči ali sivi kakor pri večini gledališč. Stene hodnikov so obložene z belimi marmornatimi ploščami in vse napravlja vtis stvarnega preprostega razkošja..

Repertoarni načrt tega odra je strogo usmerjen; uprizarjajo samo klasično dramo velikega stila, n. pr.: Götz von Berlichingen, »Faust«, »Wilhelm Tell«, »Die Portugalesische Schlacht«, »König Gustav« itd.

V državnem Schillerjevem gledališču pa gojijo poleg klasične tudi moderno dramo in klasično komedijo. Schillerjevo gledališče je nova zgradba in isto tako brez lož; sedeži so terasno razvrščeni vzdolž parterja in pogled na sceno je od povsod enako dober. Prostora ima za 1514 gledalcev. Ansambel obeh zavodov je dobro vigran in očituje smer velikega, težkega formata.

Medtem, ko igrajo na zasebnih odrih igralci sami sebe, ustvarjajo člani državne drame osebe in tipe iz sebe, zraščene v vlogo. Ti igralci se šminkajo in si nadevajo masko, kakršna je pač vloga, pri drugih odrih pa nastopajo igralci večinoma takšni, kakršni so, ker je vsak zaseden pač kot tip, kot ga predpisuje vloga.

Osobje državnih gledališč je mnogoštevilno. V Berlinu samem je direktorjem vedno na izbiro do 2000 igralcev.

(Konec prih.)

J. Daneš :

Potujoči igralec

(Dalje.)

II.

Priprave za prvi nastop.

»Kostajnie! Fünf Minuten!« se je drl na vse pretege sprevožnik.

Na mestu sem! Ves zmeden pograbil svoj zavojček s perilom. Sree mi je močno utripalo. Tresoč in nesiguren izstopim. Oziram se zdaj na levo, zdaj na desno. Iščem igralce, vsaj enega od mojih treh prijateljev — nikogar ni bilo.

Globoko vzdihnem; čutil sem se užaljenega. S temi prijatelji sem računal, že radi izposojenih oblek in stanarine, ki je moji materi v Sisku še niso plačali. Prvo razočaranje.

Zvedel sem, da je mesto-oddaljeno skoro 3 km od kolodvora, da se pa lahko pelješ z vozom za 1 krono.

Ah, kaj, peljem se s kočijo, naj vidijo, da vem, kaj se spodobi igralcu.

Ko je bilo mesto že na vidiku, me vpraša kočijaž, Bosanec:

»Kam želite, gospod?«

»Pred gledališče,« odgovorim ponosno, radoveden, kakšen vtis je nanj napravilo to moje razodetje.

»Hm, gledališče!« se popraska za ušesom. »Gledališča ni — ampak v kafani, tam je nekakšna komedija. Kaj pa iščeš tam, gospod?«

»Jaz sem glumec,« odgovorim.

Bliskoma je ustavil konja.

»Tako! plačaj krono ali pa iz voza!«

Presenečem plačam in bilo me je sram. Delal sem se imenitnega moža — igralca — in ta tukaj me tako nahruli.

»Tako! plačaj krono ali pa iz voza!« sem ponavljal — pa zakaj?

Molčala sva oba.

V mestu je ustavil pred hišico z napisom: »Gostilna Una.« Izstopim. Obstojim pred visokopritlečno, brezpomembno hišico; mala okenca in nizka ozka vrata.

Za božjo voljo, to mora biti pomota, saj je nemogoče, da bi bil to teater! Neodločno vstopim.

Par nepokritih, temnorjavo pobarvanih miz, tri pa pokrite z belimi prtji.

V ozadju sobe, ki je bila nekako podobna predsobi pri »Figovcu«, je visel rdeč zastor. Na pivskih sodih pa so bile položene deske. Z odprtimi usti sem zijal v ta zastor.

Kaj? To — ne, ne, saj ni mogoče, sem si zatrjeval.

»Želite?« me je zdramil glas natakariče.

»A tako!« Zmedeno začnem ogledovati okoli sebe. Hotel sem sesti k prvi mizi.

»Prosim, izvolite semkaj!« in mi pokaže belo pogrnjeno mizo.

Sedem in bil sem popolnoma zmeden. Deklica je nekaj naštevila in odgovarjal sem na vse: »Da« in »da«. Odšla je.

Z obema rokama sem si podprl glavo. Nehote je oko uhajalo na »rdeče strašilo« v ozadju sobe.

»Izvolite!«

Postavila je predme guljaž, pivo in kruh. Četudi sem čutil v želodcu praznoto, se nisem dotaknil jedi. Nisem vedel, kaj bi počel. Bil sem v duhu popolnoma odsoten. Ali naj jo vprašam, kaj pomeni ona rdeča plaheta? Omahoval sem, bal sem se zvedeti resnico. Končno se le ojunam.

»Gospodična, prosim, kaj je to?« in pokažem na zastor.

Mahne z roko in pravi: »Ah, nekakšna potujoča družina daje gledališke predstave.«

Strela me je ošinila, beseda mi je obtičala v grlu. Kot kip sem sedel. Nisem se še dobro zavedel, ko zaslišim pred gostilno kričanje:

»Odprite, odprite!« in nek mlad človek je butal z nogo ob vrata, da so kar okna žvenketala.

Na ramah je imel dva stara obrabljena fotela, pod pazduho pa sveženj temnordečih zastorov.

Skočim in odprem.

»A, to ste vi, ravno prav,« se odahne ter postavi fotele na tla.

»Ta prokleta rekvizita, to bo moja smrt. Za nocoj zbiram rekvizite«, mi tolmači.

Bil je Joža Gros, član družbe, torej igralec, ki je moral zbirati rekvizite in raznašati plakate.

Precej smešen mladenič; star kot jaz, to je kakih 18 let. Temnorjave polti, črnih las, suhljat, koščen; izrazit semitski tip s kljukastim nosom, kateri se mu je pri govorjenju vihal navzgor in navzdol. Ostra brada mu je bila navzgor obrnjena.

Žid kakor na karikaturi.

Brez nadaljnjega mi je vrnil star fotel in balo preprog, češ, naj postavim na oder.

»Takoj pridem« in je odšel.

Molče sem storil kot mi je velel. Zakaj — tako pohlevno — ne vem. Sicer nisem imel te lepe lastnosti, kratkomalo ubogati.

Strahoma postavim fotel in zavese na oder. Obstojim sredi tega »odra«. Kolena so se mi šibila. Silno razočaranje.

Torej to je — teater!?

Samo leseno ogrodje; tla — neostrgane deske, levo in desno leseni stebrički, na katerih je viselo nekakšno pobarvano platno, ki je na eni strani predstavljalo drevesa, na drugi pa posamezne dele sobe. V ozadju tudi zastor — gozd.

Vse skupaj je bilo široko kvečjemu 3½ m in globoko 4 m. Levo in desno od kulis praznota, bržkone — garderobe. Ves oder je bil postavljen na devetih praznih 50 litrskih pivskih sodčkih.

Moj Bog, to naj bo teater!

V par urah naj torej tukaj prvikrat nastopim?

In že jo v drugič primaha Joža. To pot z raznimi staromodnimi policijskimi mondurami, sabljami in zarjavelimi puškami. Ves poten je bil.

»Moj dragi, težak kruhek je to, ki ste si ga izbrali,« pravi in si briše znoj z rokavom.

• Molčal sem.

Joža se vrže na fotel, da si odpočije. Seže v žep in privleče iz njega polno pest čikov.

Izbere in mi ponudi najlepšega. Odklonil sem ga.

»No, no, le vzemite,« pravi, »fini bosenski Guldencenertobak«.

Vzel sem kot na komando.

Skrivaj sem ogledoval Jožo, ki je bil zares slabo oblečen.

»Kdaj nastopite?« vpraša.

»Danes!« odgovorim.

»V kakšni vlogi?«

»Dvorni kaplan!«

Opazil sem posmeh na njegovih ustih in nos se mu je začel premikati gor in dol.

»To je Tunčina vloga« pristavi. »To vas bo. Za to boste odšteli dnevnicu. Tako so tudi mene prvikrat nadrli.«

Nisem ga razumel.

»Gospod, kdaj pa dobim vlogo?« ga vprašam.

»Kakšno?«

»No, dvornega kaplana!«

»O, kajpada, vlogo, seveda, ha-ha-ha! Kmalu pride ravnatelj, prinese igro pa boste prečitali. Saj boste itak imeli skušnjo. Lepa vloga, intrigantska, fina. Ne pozabite si izposoditi od župnika reverendo!«

»Kakšno?« vprašam.

»Kakšno neki? Mar mislite, da bom še za vas letal po reverendo!«

»Še to povrhu«, sem si mislil. Reverenda! Župnik! — Molk.

»Je že tu«, me dregne Joža. Skoči z odra proti direktorju.

»Vse sem dobil, monture in puške. Oni začetnik iz Siska je tudi tukaj.«

Plaho se priplazim pred direktorja. Bil je to Lav Dragutinič, pozneje član Slovenskega gledališča v Ljubljani.

»Torej ste le prišli!« me nagovori. »Se niste premislili?«

Smehljaj se je ter me fiksiral s svojimi malimi očmi.

Pomolil mi je roko in me potrepljal po rami: »Veste, tu pri nas ni banka, malo žaltavo bo, ampak le korajžo, za vas kot inteligentnega fanta bo veliko lažje. Bomo že napravili. — Joža, steci domov in reci moji ženi, naj ti dá današnjo igro. Razumeš?«

In Joža je že tekel.

(Konec prih.)

Drobiž

Cigansko gledališče v Moskvi. Že 8 mesecev posluje v Moskvi ciganska narodna pozornica, vodja je cigan, režiser pa igralec judovskega narodnega teatra. Glumci so sami cigani, ki so bili pred kratkim še nepismeni, vsi ognjevit in s krepkim smislom za ritem. V kratkem »skeču« se preprosto, toda živahno in veselo prikazuje razvoj ciganov, njih preteklost in sedanost. Plesi in pesmi so ljubki in muzikalni, moštvo in ženstvo ovlađuje svoje telo s toliko popolnostjo, da bi jih marsikak izučen igralec zavidal.

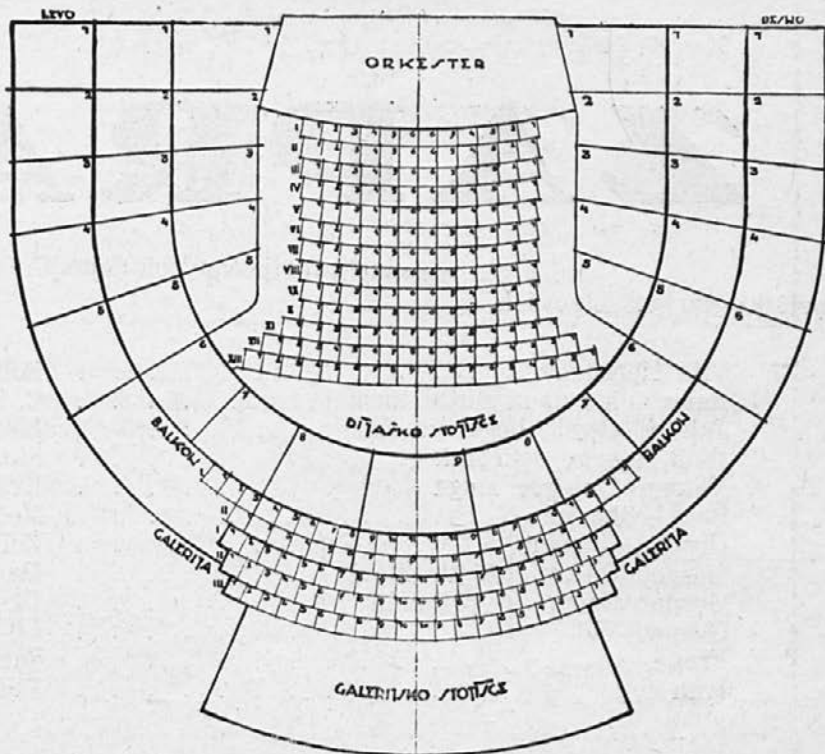
Ljubljanska drama

Pavel Golia je napisal novo igro za mladino »Jurček«. Ta pravljica v štirih dejanjih je že peto odrsko delo P. Golie. Arsène Lupin, M. Leblancova igra v štirih dejanjih, je prihodnja dramska novost, in sicer v režiji M. Skrbinška.

O božičnih praznikih bo igrala naša drama igre: P. Golia »Jurček« in »Peterčkove poslednje sanje«, Raimund »Zapravljivec«, M. Leblanc »Arsène Lupin«, Klabund »Krog s kredo« in Dickensov »Cvrček za pečjo«, kateri pride tudi v abonement.

Lastnik in izdajatelj: Uprava Nar. gledališča v Ljubljani. Predstavnik: Oton Župančič. Urednik: Fr. Lipah. — Tiskarna Makso Hrovatin, vsi v Ljubljani.

RAZVRSTITEV SEDEŽEV V DRAMI

Continental

IVAN LEGAT

MARIBOR
VETRINJSKA 30
TELEFON INT. 24-34

LJUBLJANA
PREŠERNOVA 44
TELEFON INT. 26-36

ZAPRAVLJIVEC

Čarobna pravljica v treh dejanjih (10 slik) avtor Ferdinand Raimund, Poslovenil Fran Albrecht.

Kapelnik: Marijan Lipovšek.

Režiser: Ciril Debevec.

Vila Keristana	Boltarjeva	Glavar, pl. Umnik	Cesar
Azur, duh v njeni službi, kasneje berač	C. Debevec	Amalija, njegova hči	Mira Danilova
Julij Flottwell, bogat graščak	Levar	Baron Starograjski	Gregorin
Wolf, njegov oskrbnik	Skrbinšek	Zlata	Bratina
Valentin, njegov sluga	Kralj	Stara ženska	Rakarjeva
Roza, sobarica	Medvedova	Vrtnar	Potokar
Gospod Dumont	Železnik	Sluga	Murgelj
Gospod Piškur	Daneš	Lizika	Kukčeva
Gospod Grom	Drenovec	Anžek	***
Gospod Vid	Lipah	Tinček	***
Franc, } slugi	Sancin	Jožek	***
Ivan	Plut	Mihec	***

Prva slika: Soba v gradu. Druga slika: Pri Keristani. Tretja slika: Vrt pred gradom. Četrta slika: Soba v gradu. Peta slika: Dvorana v gradu. Šesta slika: Soba v gradu. Sedma slika: Delavnica. Deseta slika: Delavnica starega gradu.

Originalno godbo K. Kreutza. Po drugi in tretji sliki daljši odmor.
Insceniral: Valjanišček.

Blagajna se odpre ob pol 8.

Parter: Sedeži I. vrste	Din 30
" II. - III. vrste	" 28
" IV. - VI. "	" 26
" VII. - IX. "	" 24
" X. - XI. "	" 22
" XII. - XIII. "	" 20

Lože v pr.	Din 100
I. red	" 100
"	" 120
II. red	" 70
"	" 75
Peti ložni red	" 20
"	" 25
"	" 15

Načetek ob 8.

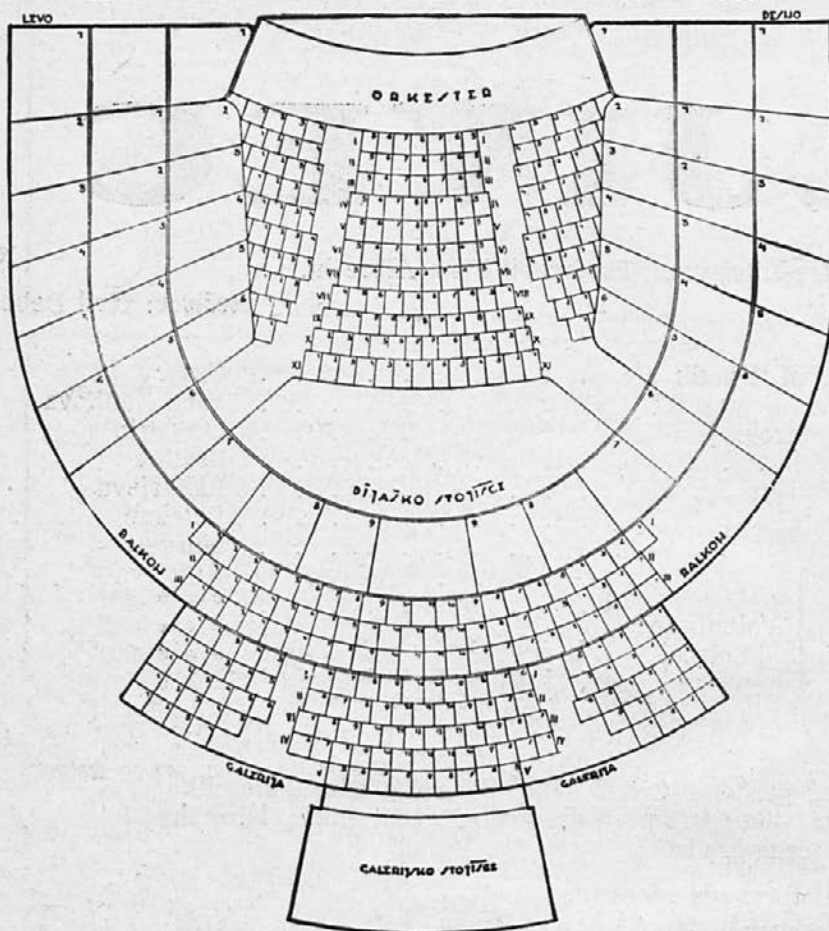
Konec ob pol 11.

Balkon: Sedeži I. vrste	" 22
" II. "	" 18
Galerija: " I. "	" 14
" II. "	" 12
" III. "	" 10
Galerijsko stojišče	" 2
Dijaško stojišče	" 5

VSTOPNICE se dobivajo v predprodaji pri gledališki blagajni od 10. do pol 1. in od 3. do 5. ure.

D

RAZVRSTITEV SEDEŽEV V OPERI

„RIBA“ Ljubljana Gradišče 7

trgovina z raznovrstnimi sladkovodnimi in
svežimi ter konzerviranimi morskimi ribami

Specijalna zajutrkovalnica vsakovrstnih rib - Vinotoč

Lastnik I. Ogrinc

Telefon 25-84